

PUTEM SĂ RESPINGEM VECHIUL TESTAMENT? DESIGUR CĂ NU!*

Prof. dr. Ioannis MOURTIOS

Sub pretextul publicării articolului domnului profesor N.B. Hronopoulou, cu titlul „Putem să respingem Vechiul Testament?”, în revista „Ortodoxia și elenismul” (24 februarie 2002) și republicării lui în „Anale” (26, 184, martie-aprilie 2003), mi-am permis să fac anumite semnalări, întotdeauna cu respect pentru opiniile și argumentele domnului Hronopoulou. Încă de la început, trebuie să notăm că orice va urma nu are caracter de apărare. Nu putem pentru un text sfânt și inspirat de Dumnezeu, unde se „înregistrează” dumnezeiasca revelație, să ne justificăm. Nu putem să ne justificăm pentru Vechiul Testament, care constituie fundamentul credinței creștine¹. Măinile omenești au redactat Vechiul Testament. Da, aceasta este într-adevăr un fapt real. Scriitorul însă este Duhul Sfânt, care „a vorbit Părinților prin gura Cuvântului întrupat al lui Dumnezeu”². Nu este scopul prezentei scrieri să vorbim de această realitate, căci Vechiul Testament primește focul dumnezeiesc; deci

---

* Domnul Dr. Ioannis Mourtios este profesor la Facultatea de Teologie din Tesalonic (Grecia). Articolul a fost publicat pentru prima dată în: *Χρονικά ΚΣΤ*, 187 (2003), 2.17-18. Prezenta traducere s-a făcut după studiul „ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΑΠΟΡΡΙΨΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ; ΚΑΙ ΒΕΒΑΙΑ ΟΧΙ!”, din: ΙΩΑΝΝΗ Χ. ΜΟΥΡΤΖΙΟΥ, *ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ. Β'*, Εκδόεις Π. πουρνάρά, Θεσσαλονίκη, 2005, pp. 13-22. De asemenea, am inserat titlul complet al citărilor din revistele teologice, în acord cu lista de abrevieri inserată de autorul studiului (pp. 9-12) (n. trad.).

¹ Μ. Κωνσταντίνου, *Η Παλαιά Διαθήκη ως βάση της χριστιανικής πίστης*, în „Αθωνίτης”, 11/39 (2002), p. 8.

² Ν.Π. Μπρατσιώτη, *Η Παλαιά Διαθήκη στη ζωή της Εκκλησίας*, în: „Χρονικά ΚΣΤ”, 188 (2003), p. 3.

știm și de unde provine³. Scopul nostru este să accentuăm importanța și utilitatea Vechiului Testament, precum acestea reies și sunt menționate în istoria, teologia și în textul profetic.

S-a formulat opinia că narațiunile Vechiului Testament sunt puternic influențate de miturile popoarelor învecinate Palestinei, așadar temelia lor este mitologică. Aceasta este greșită. Aspectele mitologice ale Vechiului Testament (raiul, potopul etc.) constituie cadrele simple pentru proclamarea adevărurilor credinței biblice și, mai cu seamă, ale credinței într-unul și singurul Dumnezeu. Scriitorii Vechiului Testament nu își împropriază gândirea mitologică a popoarelor vecine, ci iau acele prezentări care servesc scopurilor narațiunii veterotestamentare⁴. Narațiunile Vechiului Testament nu sunt mituri, ci istoria iconomiei dumnezeiești, prezentarea planului lui Dumnezeu și al omului, a duratei de intervenție a lui Dumnezeu. Dumnezeu Vechiului Testament merge întotdeauna cu poporul Său (vezi călătoria iudeilor prin deșert, șederea în Sinai, cucerirea Canaanului, perioada regalității) și Se revelează prin teofanii – prezența netrupească a Logosului⁵. Dumnezeu Vechiului Testament Se revelează ca Dumnezeuul mântuirii și așa determină istoria oamenilor⁶. Este Dumnezeuul Care Se revelează neîncetat înăuntrul istoriei și existența Lui rămâne neschimbătoare timpului („Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine”, Apoc. 1, 4, 8). Bineînțeles, nu există cuvânt pentru o deosebire dintre Dumnezeuul Vechiului Testament și Acela al Noului Testament⁷. În acest element teologic de bază, „cred” că se subliniază puternic și unitatea celor două Testamente, a Vechiului și a Noului Testament⁸,

³ Despre tema aceasta vezi: K. Κωστόπουλου, *Η αυθεντία της Παλαιάς διαθήκης*, în: „Εφημέριος ΝΑ’”, fascicol 4, aprilie 2002, p. 24.

⁴ Idem, *Η Παλαιά Διαθήκη. Μυθολογία των Εβραίων ή Βίβλος της Εκκλησίας*, Atena, 2003, p. 13.

⁵ N. Ματσούκα, *Οι θεοφάνειες στην ιστορία του Ισραήλ και της Εκκλησίας ως πηγή θεοπτίας και θεογνωσίας*, în: *Τόμος τιμητικός προς τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομό επί τη εικοσιπενταετηρίδη της Αρχιερατικής αυτού διακονίας*, Cipro, 1993, p. 323.

⁶ Δ. Καϊμάκη, *Θέματα παλαιοδιαθηκικής θεολογίας*, Tesalonic, 1999, p. 14.

⁷ M. Κωνσταντίνου, *Η Παλαιά Διαθήκη ως βάση της χριστιανικής πίστης...*, p. 8.

⁸ Idem, *Η Παλαιά Διαθήκη. Μυθολογία...*, p. 30.

cu grija extinderii făgăduinței Vechiului Testament despre Mesia⁹. Acest Dumnezeu ajustează mersul istoriei, dezvăluind slava Sa, lumina Sa, strălucirea Sa, măreția Sa¹⁰, oferind porunci și impunând pedepse aceluiași popor al Lui. Desigur, acolo unde trebuie să apere pe Israel este neînduplecat și intervine eficace și imediat. Înăuntrul acestui cadru terapeutic-drept al descoperirii lui Dumnezeu, putem să vedem și duritatea Lui sau „vulnerabilul și straniul” împotriva criticilor Vechiului Testament¹¹. Poporul lui Israel, poporul lui Dumnezeu, este responsabil pentru alegerile sale. Este liber să se apropie sau nu de Dumnezeul lui, să asculte sau să nu asculte, să primească pedeapsa ca urmare a neascultării și a nesupunerii. Pe acest suport biblic stă și cadrul teologic: ascultare-binecuvântare (neascultare-blestem), pocăință, întoarcere, mântuire. Pentru aceasta și Dumnezeu, după păcatul și apostazia poporului Său, reînnoiește Legământul cu el¹².

Israel, poporul lui Dumnezeu, este Biserica Vechiului Testament. Pe această Biserică a ales-o Dumnezeu pentru ca să fie popor ales al Lui și cu acest popor a unit Legământul, prin care se stabilesc obligații și angajamente de ambele părți¹³. Caracteristica proprie Bisericii Vechiului Testament este unitatea care se continuă în părțile ei, pe tot parcursul istoric al ei. De asemenea, aceasta înseamnă unitatea credinței, adorării, moralei, ascultării Legii, care era garanția prezenței durabile a lui Dumnezeu pentru Israel¹⁴.

Părinții Bisericii, interpretând tipologia Vechiului Testament, o prezintă ca model al veacului viitor în Hristos. Evenimentele care se descriu în acesta nu formează simple episoade ale trecutului, ci ale prezentului. Dimensiunea eshatologică a Vechiului Testament

⁹ N. Π. Μπρατσιώη, *Εισαγωγή εις την Θεολογία της Παλαιάς Διαθήκης*, Ατena, ⁵1988, p. 54.

¹⁰ X. Ατματζίση, „Η έννοια της δόξας στην Παύλεια θεολογία”, în: *Βιβλική Βιβλιοθήκη*, Tesalonic, 2001, pp. 135, 625.

¹¹ N.Π. Βασιλειάδη, „Η διαχρονική αξία της Παλαιάς Διαθήκης”, în: *Κωνσταντίνος Δ. Μουρατίδης Πρόμαχος Ορθοδοξίας*, Ατena, 2003, p. 795.

¹² Cf. W. Zimmerli, *Επίτομη θεολογία της Παλαιάς Διαθήκης*, traducere de B. Stoiannou, Ατena, 1981, p. 226 sq.

¹³ Δ. Δόικου, *Είς Θεοις, είς λαός, μια αποκάλυψη*, Tesalonic, 1975, pp. 12-13 [extras din revista „Γρηγόριος Παλαμάς”, 57-58 (1974-75)].

¹⁴ Idem, *Η Εκκλησία εν τη Παλαιά Διαθήκη*, Tesalonic, 1969, pp. 10-11.

este clară. Sfântul Ioan Gură de Aur accentuează caracteristicile: „Înaintarea spre Noul este Vechiul și interpretarea Vechiului este Noul. Și mulți spun că cele două Testamente, și cele două tinere, și cele două surori, pe același Domn, slujesc. Domnul, însă, le-a vorbit profeților, iar, în Noul, Hristos Se predică. Nu noutățile cele noi sunt evidențiate, ci cele vechi. Nu cele vechi interpretează, ci ele se interpretează în Noul”¹⁵.

Vechiul și Noul Testament sunt indestructibil legate între ele, fiindcă unul este Dumnezeu, Care uneori a vorbit poporului lui Israel prin profeți, și acum, prin Fiul Lui, Bisericii creștine. Această relație se exprimă în forma „profeției (Vechiul Testament) – completare (Noul Testament)”¹⁶. Ca punct de plecare pentru stabilirea relației dintre cele două Testamente poate să fie valabilă mențiunea din Evr. 1, 1-2a: „După ce Dumnezeu, odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul”. Sub lumina Vechiului Testament se arată că Noul Testament descrie și mărturisește pe omul Iisus ca un personaj, fără împărțirea Lui. Iisus este pentru aceste cărți Fiul lui Dumnezeu, Care este una cu Dumnezeu-Tatăl și, prin urmare, același Dumnezeu. În Evanghelie se accentuează aceasta împreună cu altele, desigur. În plus, se accentuează că Iisus face orice. În acord cu mărturisirea veterotestamentară, poate să facă numai [ceea ce] Dumnezeul lui Israel [facea]: iartă păcatele¹⁷ și mântuiește poporul Său din păcatele lui¹⁸; are putere peste vânturi și mări¹⁹; prin cuvânt ridică morții la viață²⁰. Pe lângă acestea, trebuie să subliniem realitatea că și mărturiile Noului Testament vorbesc despre Iisus, precum în Vechiul Testament numai despre Iahveh exista cuvântul: este descris ca Unicul Mântuitor²¹ sau este mărturisit ca „Domnul tuturor, Domnul

¹⁵ Ομιλία εις το «ἐξῆλθε δόγμα παρά Καίσαρος Αὐγούστου» και εις την απογραφήν της αγίας Θεοτόκου, PG 50, 796.

¹⁶ Δ. Δόικου, *Ο χριστολογικός χαρακτήρας της Θεολογίας της Παλαιάς Διαθήκης*, în: *Αναφορά εις μνήμην Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου 1914-1986*, Geneva, 1989, p. 169.

¹⁷ Mc. 2, 1-12 (cf. Ps. 103, 3).

¹⁸ Mt. 1, 21 (cf. Ps. 130, 8).

¹⁹ Mc. 4, 35-41; 6, 45-52 (cf. Ps. 65, 8; 89, 10; Iov 9, 8).

²⁰ Mc. 5, 41; Lc. 7, 14; In 11, 43 (cf. Deut. 32, 39; 1 Rg. 2, 6; Iov 15, 15).

²¹ Fp. 4, 12 (cf. Is. 43, 11; Os. 13, 49); Rom. 10, 13 (cf. Ioil 3, 5).

slavei”²², ca „primul și ultimul”²³, ca „Domnul meu și Dumnezeuul meu”²⁴ și, desigur, ca „Dumnezeu adevărat”²⁵.

Necesitatea Vechiului Testament se zărește și din folosirea lui în viața liturgică a Bisericii noastre. Constituie izvorul pentru lecturile [biblice], inele, propovăduirea, rugăciunile și cultul Bisericii²⁶. Cultul creștin este impregnat de duhul veterotestamentar²⁷. Toate slujbele au fundamentul lor biblic²⁸. Lecturile Vechiului Testament care se citesc în Biserică acoperă aproximativ tot timpul liturgic, mai mult însă se găsesc adunate în perioada Triodului și a Penticostarului. Este vorba despre textele care descriu Patima și Răstignirea lui Hristos²⁹. Cultul Bisericii are legătură cu fondul teologic al lucrării dumnezeiești, la care se raportează Vechiul Testament. Este o repetare a lucrării mântuitoare a lui Dumnezeu, precum învățăm din textul Vechiului Testament³⁰. În dumnezeiasca Liturghie, făgăduința și așteptarea lui Mesia Vechiului Testament are legătură nemijlocită cu Întruparea lui Hristos: „căci zidind pe om... l-ai pus pe el în raiul desfătării, [făgăduindu-i întru paza poruncilor Tale] viața fără de moarte și moștenirea veșnicelor bunătați. Dar neascultându-Te pe Tine, Adevăratul Dumnezeu, ... l-ai izgonit pe dânsul cu judecata Ta cea dreaptă, Dumnezeule, din rai în lumea aceasta,

²² Fp. 10, 36; Rom. 10, 12 (cf. Est. 4, 17 LXX; Iov 5, 8 LXX); 1 Cor. 2, 8^b (cf. Ps. 24, 7; 29, 3).

²³ Apoc. 1, 17; 2, 8; 22, 13 (cf. Is. 44, 6; 48, 12).

²⁴ In 20, 28 (cf. Ps. 35, 23).

²⁵ 1 In 5, 20^b (cf. Is. 65, 16).

²⁶ Δ. Βακάρου, *Ο βιβλικός λόγος στις λειτουργίες Μ. Βασιλείου, Ιωάννου του Χρυσοστόμου και των προηγιασμένων δώρων*, extras, Tesalonic, 1991, p. 64. De asemenea, vezi și: Σ. Αγουρίδη, *Ερμηνευτική των ιερών κειμένων. Προβλήματα - Μέθοδοι ερασίας στην ερμηνεία των Γραφών*, Ατena, ²2000, p. 79 sq.

²⁷ Vezi: Ε. Θεοδώρου, *Η Παλαιά Διαθήκη και ιουδαϊκά λατρευτικά στοιχεία εν τη χριστιανική λατρεία*, în: „Καιρός. Τόμος τιμητικός στον ομότιμο καθηγητή Δ. Δόικου. Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης”, 4 (1994), p. 619.

²⁸ Pp. Γ. Φλωρόφσκυ, *Θέματα Ορθόδοξου Θεολογίας*, Ατena, 1973, p. 173; Ι. Φουντούλη, *Λειτουργική Ι*, Tesalonic, 1976, p. 9.

²⁹ Δ. Δόικου, *Τάδε λέει Κύριος*. Λειτουργικά αναγνώσματα από την Παλαιά Διαθήκη, Tesalonic, 1985, p. 11; Idem, *Τα αναγνώσματα της Παλαιάς στην Ορθόδοξη λατρεία*, extras, Tesalonic, 1986, p. 78 sq.

³⁰ Μ. Κωνσταντίνου, *Πήμα Κυρίου Κραταίων. Αφηγηματικά καίμενα από την Παλαιά Διαθήκη*, Tesalonic, 1998, p. 18.

și l-ai întors în pământul din care a fost luat, rânduindu-i lui mântuirea cea din a doua naștere, cea întru Însuși Hristosul Tău. Că nu Te-ai întors până la sfârșit de la zidirea Ta, pe care ai făcut-o, Bunule, nici n-ai uitat lucrul mâinilor Tale... prooroci ai trimis, minuni ai făcut prin sfinții Tăi..., grăitu-ne-ai nouă prin gura proorocilor, slujitorii Tăi, mai înainte vestindu-ne mântuirea ce avea să fie; Lege ne-ai dat spre ajutor; îngeri ai pus păzitori. Iar când a venit plinirea vremii, ne-ai grăit nouă prin Însuși Fiul Tău, prin Care ai făcut și veacurile”³¹.

În final, vom fi de acord cu concluziile domnului profesor Hronopoulou, care menționează următoarele caracteristici: „Un asemenea tezaur duhovnicesc, precum este Vechiul Testament, printr-o asemenea ocazie nu poate să nu ne captiveze. Din contră, trebuie să se păstreze ca o prețioasă depunere duhovnicească pentru limpezimea umanității și, în primul rând, pentru Biserică și pentru educație”. Însă, nu vom fi de acord cu observația lui, că „alegerea conținutului din Vechiul Testament, care se oferă ucenicilor, ... ar putea să se deplaseze din narațiunile Vechiului Testament, în minunatul și unicul cuvânt al profeților”. Avem certitudinea că nu putem să decupăm istoria biblică, istoria evenimentelor, narațiunea, povestirea din textul profetic. Sunt dependente între ele foarte strâns. Iată un exemplu: precum vom percepe înțelesul textului din Deutero-Isaia (Is. 40-54), care profetește din timpul captivității babiloniene, așa vom înțelege textul lui Trito-Isaia (Is. 55-66), profetul perioadei de după captivitate. În același duh trebuie să vedem și textul tuturor profeților. Întotdeauna în relație cu coerența istorică, având „ținutul istoric”.

Ceea ce urcă în prim-plan este lectura Vechiului Testament, care [trebuie] să fie la înălțime duhovnicească, limpede, curajoasă, cu dispoziția să cunoști pe Dumnezeu și personajele ei istorice și, mai cu seamă, teologia ei, rămânând departe de conservatoristii de orice tip, moralizatori și obscuri. Să învățăm să citim textul biblic nu numai cu premise duhovnicești, ci și cu duh filocalic³². Vechiul Testament continuă să fie sfânt încă și pentru noul Israel

³¹ Rugăciunea anaforalei dumnezeieștii Liturghii a Sfântului Vasile cel Mare.

³² N. Ματσούκα, *Παλαιάς και Καινής Διαθήκης σημεία νοήματα αποτυπώματα*, Tesalonic, 2002, p. 20.

al lui Hristos. Nu poate să se abandoneze, nici să dispară. Vechiul Testament, care expune istoria dumnezeieștii revelații, este lucrarea duhovnicească a civilizației mondiale³³. Nu este permis nimănui să își deplângă soarta și să o respingă. Dacă citim corect Vechiul Testament, vom înțelege bogăția lui teologică, implicațiile lui (alegerea celor două Testamente, monoteismul, suferința robului Mesia), vom simți duhul înălțător care se dăruiește. Într-o ultimă analiză, Vechiul Testament, întru totul, trebuie să se considere precum „cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui David, fiul lui Avraam” (Mt. 2, 1). Desigur, Domnul, admitând Vechiul Testament, menționează caracteristicile lui: „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau prorociei. N-am venit să stric, ci să împlinesc”³⁴. Plecând de la aceste premise vom putea să cunoaștem corect pe Dumnezeuul Vechiului Testament și, mai ales, să trăim cu intensitate relația lui Dumnezeu cu omul și mântuirea în Hristos, ca rezultat ultim al învățăturii teologice drepte, care pornește din Vechiul Testament.

traducere din neogreacă de drd. Alexandru PRELIPCEAN

---

³³ Π. Σιμωνά, *Από τον κόσμο της Παλαιάς Διαθήκης*, Tesalonic, 1973, p. 14.

³⁴ Mt. 5, 17.